

Editorial: Člověk člověku učivem a partnerem v dialogu

Největší pedagogové pochopili, že tím nejživotnějším učivem, s nímž lze člověka konfrontovat, je člověk sám. Takto to bylo řečeno před pěti lety na konferenci konané u příležitosti pětadesátých narozenin profesora Josefa Maňáka a takto to budiž zopakováno v editorialech předkládaného čísla *Pedagogické orientace*, které je jubilantovi tímto slavnostně připisováno.

Kupříkladu v knize dialogů s profesorem Maňákem¹ nacházíme ne jeden odkaz k edukačnímu potenciálu životních situací, v nichž se člověk stává člověku učivem. Jubilant v předmluvě uvádí: „... přináším svou kůži na trh, aby se na mých osudech a názorech demonstroval případ životní a profesní cesty jednoho příslušníka generace, která postupně odchází ze scény po složitých, často bolestných, ale nakonec celkem úspěšných peripetiích života. Příběh by mohl být exemplárním svědectvím spolupráce, konfliktů a houževnatosti při řešení různých otázek a situací, mohl by vést k zamyšlení nad dobovými problémy a k porozumění minulosti, ale mohl by též inspirovat k hledání nových cest do budoucnosti.“

Podobně se pedagogové a filozofové dopracovali ke zkušenosti, že člověk je člověku partnerem v dialogu. Také tato metafora charakterizuje osobnost profesora Maňáka, který v již zmíněných dialozích (na s. 62) uvádí: „Z povahy pedagogické vazby plyne, že starší, zkušenější partner nezneužívá svého postavení, ale mladšímu, méně vyzrálému partnerovi přátelsky – slovy Jiřího Pelikána – pomáhá být.“ Maňákovo pojetí dialogu se velmi blíží Buberovu pojetí dialogického „Já–Ty“, dialogu založeném na vzájemnosti.

Při setkávání s profesorem Maňákem nikdy nejde o poučování, o jednosměrné Já–Ty, nýbrž o vzájemné lidské obohacování. Není to však partnerství nekritické, naopak pan profesor svým jednáním vybízí ke kritické reflexi toho, „o čem je řeč“, ale i ke kritickému pohledu na sebe sama, směřujícímu k lepšímu, odborně a lidsky dokonalejšímu „Já“. Nejspíše také proto Maňákovo dílo, prioritně zaměřené na problémy školní pedagogiky a didaktiky, dodnes inspiruje řadu autorů. Koneckonců předkládané číslo *Pedagogické orientace* je toho dokladem. Sešly se v něm studie a diskusní příspěvky, které se k myšlenkovému odkazu profesora Maňáka výslovně či implicitně hlásí, navazují na něj a dále jej rozvíjejí.

Text Vlastimila Švece je analýzou Maňákova pojetí aktivity a tvořivosti a jeho kořenů. Je ale také pokusem alespoň naznačit, jak se toto pojetí promítá do Maňákova pedagogického jednání. Přehledová studie Elišky Walterové rozebírá problémy

¹ Švec, V. (2003). *Životní cesta jako proces výchovy a sebevýchovy*. Brno: Konvoj.

spojené s vysokoškolskou výukou srovnávací pedagogiky ve světě i u nás a je profesoru Maňákovi připsána jakožto výraz obdivu k jeho mimořádné osobnosti stejně jako studie Renaty Seebauerové, která v historickém ohlednutí rekonstruuje dlouhou cestu rakouských učitelek k rovnoprávnosti a uznání. Text Jana Slavíka a kol. je koncepčním a metodologickým příspěvkem ke zkoumání a rozvíjení kvality výuky v oborových didaktikách – představuje metodiku anotování, analyzování a alterování (3A) výukových situací, která má pomoci moderovat vztah mezi teorií a praxí ve vzdělávání. Autoři ji prezentují jako poděkování profesoru Maňákovi za jeho celoživotní zájem a starost o vztahy mezi pedagogickou teorií a praxí, o rozvoj oborových didaktik a o lidi, kteří se v těchto oblastech pohybují.

Dále je do čísla zahrnuta výzkumná studie zaměřená na profesní vidění u učitelů angličtiny sepsaná Evou Minaříkovou, představitelkou mladší generace výzkumníků, kteří měli a mají možnost se s profesorem Maňákem na jeho pracovišti setkávat. Příspěvkem ke zkoumání klimatu ve škole, jehož problematika profesora Maňáka rovněž zajímala, je metodologická studie Martina Chvála a Petra Urbánka, která čtenáře seznamuje s úpravou dotazníku OCDQ-RS (klimatu učitelského sboru) pro podmínky českých škol.

Autoři všech těchto textů je psali s vědomím, že jimi vzdávají hold svému učiteli a kolegovi prof. Josefu Maňákovi. Proto v nich lze vystopovat nejenom obsahové návaznosti na Maňákovy práce, ale také (a to v nemenší míře) vliv jeho přesného analytického myšlení a schopnosti i závažné myšlenky vyjadřovat srozumitelně na autory různého věku a s různými zkušenostmi. Jako by z Maňákovy osobnosti vyzařovalo „něco“, co lidi spojuje a vede k tvořivým činům.

V diskusní rubrice tohoto čísla se slova ujímá sám jubilant a rozvažuje nad výzvami adresovanými škole na její cestě do nové doby. Následuje příspěvek Petra Najvara, v němž se polemizuje s konceptem finanční gramotnosti a příspěvek Pavla Doulíka a Jiřího Škody, v němž jsou inventovány problémy učitelského vzdělávání a k diskusi se předkládá návrh obsahového standardu pro učitelská studia.

Vedle dalších textů v rubrikách Zprávy a Recenze je záhodno upozornit na laudatio, které u příležitosti životního jubilea profesora Maňáka sepsal Stanislav Střelec. K srdečnému blahopřání všeho dobrého profesoru Maňákovi se připojuje i redakce *Pedagogické orientace*.

Tomáš Janík a Vlastimil Švec